

Aspekti suvremenog glazbenog života Hrvata u Srijemu

*Klara Zečević Bogojević**

Sažetak

Autorica u radu prikazuje aspekte glazbenog života hrvatske zajednice na području Srijema (Golubinci, Petrovaradin, Sot, Srijemska Mitrovica i Šid). Cilj rada je predstaviti konstruirani narativ o glazbi na ovome području, nastalog na temelju kazivanja sugovornika koji su na različite načine uključeni u kontekst glazbenog postojanja. Sugovornici su shvaćeni kao etnografski subjekt istraživanja koji je percipiran kao jednako važan etnografskom objektu, odnosno temi istraživanja. Etnomuzikološka nastojanja tako su proširena prizmom antropološkog. Sukladno tomu, glazba kao takva shvaćena je kao svojevrsni simbol identiteta pojedinaca, ali i njihove zajednice.

Ključne riječi: glazbeni život, Srijem, hrvatska zajednica

Uvod

Ovaj rad nastao je na temelju mog terenskog istraživanja provedenog u travnju i rujnu 2017. godine.¹ Podatke za ovaj rad prikupila sam na ukupno pet lokaliteta: Golubinci, Petrovaradin, Sot, Srijemska Mitrovica i Šid. Pitajući se na koje sve načine tradicijska glazba „živi“ u zajednici Hrvata u Srijemu, pokušala sam na terenu dobiti odgovore koji bi stvorili etnomuzikološku studiju o njegovanju tradicijske glazbe u suvremenom kontekstu na tom području. Već prvoga dana terena tijekom razgovora s prvim sugovornikom, postalo mi je jasno da glazba kojom se zajednica predstavlja i koja je sastavni dio života pojedinaca nije ograničena isključivo u području tradicijskog, nego da je konstituirana i kroz druge različite žanrove, načine

* studentica diplomskog studija muzikologije na Muzičkoj akademiji u Zagrebu i etnologije i kulturne antropologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

¹ U sklopu kolegija Prakse terenskog istraživanja pod vodstvom profesorice dr. sc. Milane Černe-
lić, devetero studenata preddiplomskog studija etnologije i kulturne antropologije s Filozofskog
fakulteta u Zagrebu provelo je pet dana na terenu u razdoblju od 3. do 7. travnja 2017. godine.
Sukladno osobnim interesima, svaki od studenata odabrao je zasebnu temu istraživanja. Smješteni
u Srijemskoj Mitrovici, posjećivali smo okolna mjesta koja su nudila sugovornike i potrebnu građu
ovisno o temi.

i oblike predstavljanja. Tako su predmetom istraživanja postali, još uvijek uz tradicijsku glazbu, oblici izvođenja popularne glazbe, zatim takozvane „narodne“ glazbe koja je od strane sugovornika percipirana kao starogradska i „sremska“, te crkvena glazba koja se njeguje u tamošnjim katoličkim crkvama. Moj ponovni dolazak u Srijem u vidu kontrolnog terenskog istraživanja u rujnu 2017. godine bio je potaknut prvenstveno potrebom za pronalaskom novih sugovornika čija bi kazivanja dodatno nadopunila prikupljenu građu, ali i obilježavanjem manifestacije „Srijemci Srijemu“ 16. rujna te godine u mjestu Stara Pazova.² Proširivši aspekte koji bi ulazili u obzir istraživanja, ova manifestacija omogućila mi je formirati svoju predodžbu o glazbenom životu stvorenu na prvom terenu u kontekstu stvarnog doživljaja manifestiranja dimenzije kolektivnog predstavljanja, sastavljenog od onog pojedinačnog i individualnog s kojim sam se prvotno susrela kroz razgovore sa sugovornicima. Kako i kaže Jasna Čapo Žmegač u svojoj knjizi *Srijemski Hrvati* iz 2002. godine: „Svakodnevna stvarnost sastoji se, (...) iz dva sloja i može se proučavati na dvije razine: na razini opažaja i na razini predodžaba“ (2002, 15). Potaknuta čitanjem spomenute knjige te samim pričama ljudi, shvatila sam da su upravo moji sugovornici velikim dijelom usmjerili konstrukciju teme i razvoja njenog istraživanja. Stoga je fokus, s prvotnih nastojanja usmjerenosti na etnološki objekt kojega bi predstavljala glazba kao takva, djelomično premješten i na etnološki subjekt, ljude čije naracije uz iskustvo djelovanja stvaraju priču o glazbi. Time se stvorio rad koji uz predmete istraživanja discipline etnomuzikologije ne zanemaruje ni onaj drugi aspekt očitovan u nastojanjima antropologije glazbe, već ga tretira kao jednako važnog. Vrednuje se pojedinačno iskustvo pojedinaca koji su u aktivnome odnosu spram vlastite kulture i svoje pozicije u društvu. Također je važno poimanje sugovornika „kao subjekta s glasom, pogledima i dilemama, vlastitim specifičnim stavom i tumačenjem situacije i kulturnih značenja“ (ibid. 42). Tako se povuklo pitanje što glazba predstavlja pojedincu kao takvom ili pak pojedincu u kontekstu njegova postojanja i djelovanja u hrvatskoj zajednici. Tek se boravkom na terenu fenomen glazbe iz vlastite perspektive iskristalizirao kao svojevrсни kanalizator i *marker*³ hrvatskoga identiteta, stoga je ona shvaćena i kao jedan od medija koji na neki način omogućava „pravo glasa“ manjinskom stanovništvu. Tako glazba više ne postoji isključivo kao sama za sebe (glazba koja je sama sebi dovoljna), već sa sobom nosi druge konotacije i značenja koja sugeriraju na odnos „između glazbe, ljudi i kulture“ (Marošević 1999, 113) te usmjerava na obraćanje pozornosti „što ona može činiti i na koje sve načine“ (Abrahams 1971, 16). Pozornost je stavljena i na „odnos glazbe i kulturnog identiteta, sposobnost i načine na koje ona simbolički odražava, ali i oblikuje kulturu,

² Svi sugovornici navedeni su unutar svog određenog lokaliteta, kronološkim redosljedom koji se odnosi na datum razgovora.

³ Ova sintagma također je preuzeta iz knjige Jasne Čapo Žmegač: „Pri istraživanjima društvene konstrukcije identiteta pažnja se posvećuje analizi kulturnih sadržaja koji u tom procesu dobivaju status razlikovnih simbola (*markera*) skupine. *Markeri* identiteta [...] su posljedica uzajamnoga djelovanja 'objektivnoga' kulturnog nasljeđa i njegove subjektivne percepcije u dijalektičnome odnosu identificiranja i razlikovanja skupina u interakciji“ (ibid. 22-23).

tj. preuzima na sebe i proizvodi značenja koja nadilaze njezin primarni kod“ (ibid. 120). Uvriježena Ben-Amosova „definicija folkloru u kontekstu“ (Ben Amos 1971, 5) ovdje se lako daje primijeniti i na glazbu: može se shvatiti „organski fenomen u tom smislu što je integralni dio kulture“⁴ i uzeti u obzir da uopće „njeno postojanje ovisi o socijalnom aspektu, bio on geografski, lingvistički, etnički“ ili neki drugi.⁵ Iz tog je razloga glazba kao fenomen predstavljena upravo kroz oblike i nositelje svog postojanja. Fokus s glazbenog oblika i forme bez propitkivanja njihovih razloga postojanja u ovom se trenutku ne čini dovoljnim.⁶

Temeljnu građu ovoga istraživanja čini 16 dokumentiranih razgovora s ukupno 17 sugovornika. Za vrijeme prvog boravka u Srijemu prikupljeno je 10 intervjua s 11 kazivača, dok je po povratku⁷ dokumentacija proširena s dodatnih 6 razgovora. U metodološkom smislu, građa je nastala na temelju polustrukturiranih intervjua, odnosno razgovora koji su tematski više ili manje bili vođeni autoričinom upitnicom.⁸ Izuzev formalno provedenih razgovora veliku ulogu u nastanku ovoga rada imao je i sam boravak u zajednici, prisustvovanje probi Kulturno-umjetničkog društva „Hrvatski dom“ u Srijemskoj Mitrovici⁹ te promatranje manifestacije „Srijemci Srijemu“ iz pozicije publike¹⁰. Isto tako, već spomenuta knjiga autorice Jasne Čapo Žmegač *Srijemski Hrvati* također je uvelike pridonijela pristupu istraživanju i pisanju rada. Bez obzira na to što se autorica u svome djelu bavi srijemskim Hrvatima koji su emigrirali u svoju matičnu državu Hrvatsku, dok je ovaj rad posvećen onima koji izvan granica svoje matične zemlje, glavne ideje Jasne Čapo Žmegač koje se odnose na etnologiju ljudi, pojedinca i kulturu i na relacijsku ideju identiteta utjecale su i na formulaciju misli u ovome radu. Pojedina načela preuzeta su i iz rada hrvatske etnomuzikologinje Grozdane Marošević „Paradigma folklorne glazbe u hrvatskoj etnomuzikologiji 1970-ih i 1980-ih“ (1999), u kojemu se upućuje na pojavu etnomuzikoloških istraživanja povezanosti kulturnog identiteta s glazbom u hrvatskoj znatnosti, kakvo je zapravo i ovo istraživanje. Pojedine ideje oko antropoloških aspekata glazbe potkrijepljene su i člancima iz znanstvenog časopisa *The Journal of American Folklore* iz 1971. godine, kao primjerice Baumanovo shvaćanje folkloru s obzirom na etnicitet, religiju, regiju, okupaciju i pripadnost srodstvu.

⁴ „... [folklore] is a very much an organic phenomenon in the sense that it is an integral part of culture“ (ibid. 4).

⁵ „... it's existence depends on social context, which may be either a geographic, linguistic, ethnic, ...“ (ibid. 5).

⁶ To simply focus on the items and genres of folklore without questioning the reasons for their existence and continuity no longer seems useful (Abrahams, 1971: 6).

⁷ U razdoblju od 15. do 20. rujna 2017. godine.

⁸ Upitnicu čine prethodno osmišljena pitanja namijenjena sugovornicima. Ta pitanja nisu uvijek bila primjenjiva u svakom razgovoru s obzirom na to da su temeljena na pitanju tradicijske glazbe, a nisu svi sugovornici aktivni u području tog djelovanja.

⁹ 15. rujna 2017. godine s početkom u 19.30 sati.

¹⁰ 16. rujna 2017. godine s početkom u 19.30 sati u Centru za kulturu u Staroj Pazovi.

Glavni rezultati istraživanja u nastavku su izneseni kroz određene tematske cjeline kako bi čitatelj dobio uvid u glavne okosnice na koje se tematika istraživanja odnosi. Na temelju tih rezultata i u uvodu iznesenih teza naposljetku su izvedeni glavni zaključci rada.

Aspekti suvremenog glazbenog života Hrvata u Srijemu

Prije nego što započnem s razradom tematskih cjelina rada, predstaviti ću svoje sugovornike i njihovu ulogu u glazbenom životu zajednice. Kao što je već i prethodno spomenuto, na terenu sam uspjela razgovarati s ukupno sedamnaestoro sugovornika na pet različitih lokaliteta.

U Sotu sam razgovarala s troje sugovornika. Prvi sugovornik bio je Stevo Jaščur (rođ. 1956.) čija se glazbena priča odnosi na njegovo aktivno sviranje kontrabasa u glazbenom sastavu „Solo-bend“. Drugi sugovornik u Sotu bio je Ivan Koh (rođ. 1939.) koji je s glazbom povezan radi svog oca, Antuna Koha zvanog „Bačo“, koji je bio harmonikaš na čuvenim mjesnim *igrankama*, dok je njegova supruga Anka Koh (rođ. 1936.), moja treća sugovornica, svojedobno bila pjevačica u crkvenom zboru. Posljednji sugovornik, Pavao Sklenar, rođen je u Sotu (1945.), no kao neuropsihijatar živi i djeluje u Šidu gdje je tamburaš u Hrvatskom kulturnom društvu. Nakon Sota, sljedeću navodim Srijemsku Mitrovicu i sugovornike koji su ujedno bili i naši domaćini na terenu. Najprije sam razgovarala s Bojanom Kadrom (rođ. 1988.), voditeljem folklorne sekcije u Hrvatskom kulturnom centru „Hrvatski dom“ u Mitrovici. Drugi razgovor ondje bio je s Edijem Tajmom (1987.), profesorom glazbe koji je diplomirao etnomuzikologiju na Muzičkoj akademiji u Beogradu i članom HKC-a „Hrvatski dom“. On također vodi ljetnu školu tradicijske glazbe u Tavankutu, svira gajde, samicu, frule i klarinet. Posljednja dva sugovornika iz Mitrovice upoznala sam na drugome terenu – Igor Lamešić (rođ. 1996.) svirač bas-prima u glazbenoj sekciji HKC-a i Josip Dujčić (rođ. 1990.) voditelj sekcije i također izvođač na bas-primu. U Golubincima sam imala prilike razgovarati s Lazom Jovanovićem (rođ. 1955.), umjetničkim voditeljem tamburaškog orkestra koji ondje djeluje unutar Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva „Tomislav“ te Pavlom Peršićem (rođ. 1947.), prozvanim „kontrašem“ koji je bio jedan od osnivača glazbenog sastava „Atlantis“ koji je djelovao u sklopu tadašnjeg Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva „Nazor“. Isto tako, razgovarala sam i s Dubravkom Čaćić (rođ. 1989.), tada studenticom etnomuzikologije u Novome Sadu koja uz studij dirigira i u spomenutom tamburaškom orkestru i vodi vokalni sastav pri Društvu. Posljednja sugovornica u Golubincima bila je Anita Žanić (rođ. 1988.), članica golubinačkog tamburaškog sastava „Ladan Špricer“. Iz Petrovaradina je proizišlo pet razgovora s istim brojem sugovornika. Prva od njih bila je Jerka Deman (rođ. 1942.) koja se s glazbom povezuje kroz živopisna sjećanja odrastanja uz vokalno izvođenje raznolikih pjesama, bilo privatno, kod kuće, u školi na priredbama i sl.; sviranjem harmonike te pjevanjem u crkvenom zboru u Petrovaradinu. Druga sugovornica, Vesna Melvinger (1946.), u dodiru je s

glazbom preko Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva „Jelačić“ kao njegova člani- ca. Petar Pifat (rođ. 1982.), treći sugovornik, u glazbeni život Petrovaradina uključen je kroz više različitih sfera: nastupa kao harmonikaš na raznim okupljanjima, član je župnog zbora i bivši orguljaš u crkvi u Petrovaradinu te voditelj mješovitog zbora u sklopu spomenutog Društva. Dvoje posljednjih sugovornika iz Petrovaradina bili su Vladimir Kamaš (rođ. 1949.), tamburaš u nekadašnjem ansamblu „Patoka“ pri hrvatskom Društvu te Dejana Jelečanin (rođ. 1999.), koja je tamburu počela svirati u tada postojećem orkestru Društva.

Pojedinačna kazivanja svih spomenutih sugovornika dio su slagalice koja je omogućila nastanak ovoga rada. Te raznovrsne priče tako su stvorile ovu reinter- pretaciju onog što je njihovo, glazbe kao jednog od aspekta življenja. Sukladno tomu, u rad su kao primjeri navedenog uvršteni navodi mojih sugovornika koji pridonose pokušaju predstavljanja što živopisnijeg etnografskog opisa.

Oblici njegovanja glazbe – formalno organiziranja djelovanja i privatna praksa

Glazba može postojati u obliku institucionalnih forma organiziranog djelova- nja, ali i u privatnoj praksi. Potaknuto pitanjem gdje se sve uopće danas glazba može čuti i izvoditi, otkrivena su dva aspekta kao ključna za izvođenje glazbenog reper- toara unutar hrvatske zajednice u Srijemu. Prvenstveno svakako valja spomenuti formalizirane udruge s hrvatskim predznakom koje aktivno djeluju u svim posje- ćenim mjestima¹¹. U Šidu je to Hrvatsko kulturno društvo „Šid“, osnovano 2010., pri kojem je tamburaški sastav u sklopu folklorne sekcije, u smislu glazbene pratnje plesovima. U Srijemskoj Mitrovici Hrvatski kulturni centar „Hrvatski dom“ djeluje od 1997. godine, a slično kao i u Šidu, tamburaši su dio glazbene sekcije folklor. U Golubincima postoji Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo „Tomislav“ osnovano 2002., pri kojemu aktivno djeluje Omladinski tamburaški orkestar, ženski vokalni sastav te šesteročlani tamburaški sastav „Ladan špricer“. Nekada su ondje djelovali i „Golubinački tamburaši“, ansambl Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva „Vla- dimir Nazor“, čiji je rad prestao devedesetih godina 20. stoljeća. Petrovaradin ima Hrvatsku kulturno-umjetničku udrugu „Jelačić“, svojevrsni: (...) *stožer okupljanja Hrvata u Petrovaradinu i okolici, čuvanja i njegovanja tradicije i običaja i slično* (Petar Pifat, Petrovaradin); u kojem trenutačno djeluje mješoviti zbor koji izvodi svjetov- ni i duhovni glazbeni repertoar, i mješovita klapa kao ogranak zbora. Nekada je pri Društvu djelovao i tamburaški sastav „Patoka“ te tamburaški orkestar, no u trenutku mog posjeta, ogranci više nisu aktivno djelovali. Uz ove formalizirane institucije, u istraživanju se nametnulo i pitanje drugih načina njegovanja glazbe koja obuhvaća različit repertoar. S obzirom na to, u rad su uvršteni i Crkva kao takva, iz koje pro- izlazi pitanje izvođenja crkvene glazbe, zatim glazbeni sastavi koji djeluju neovisno

¹¹ U Sotu ne postoji hrvatski KUD, no mještani čine zapravo veći dio članova KUD-a u Šidu.

o matičnome Društvu, ali isto tako i privatna sfera koja uključuje pitanje recepcije s obzirom na osobne glazbene afinitete pojedinaca.

Tamburaški orkestri

Tamburaški orkestri postojeći su u četiri od pet istraženih lokaliteta. U Šidu i Srijemskoj Mitrovici su to tamburaške sekcije u sklopu Hrvatskog kulturnog društva „Šid“, odnosno Hrvatskog kulturnog centra „Hrvatski dom“. U Golubincima je naglasak na tamburaškoj tradiciji očitovan kao vrlo izrazit putem djelovanja Omladinskog tamburaškog orkestra i tamburaškog sastava „Ladan špricer“, oba pri Hrvatskom kulturno-prosvjetnom društvu „Tomislav“. Naglašenost te tradicije rezultat je velikog interesa mladih: *Sad smo se više fokusirali na tamburaše zato što deca više hoće tamburu* (Dubravka Čaćić, Golubinci). U Golubincima su postojali i „Golubinački tamburaši“, orkestar osnovan 1985. godine, koji je devedesetih godina prestao s radom. U Petrovaradinu je tamburaški orkestar u Hrvatskoj kulturno-umjetničkoj udruzi osnovan 2005. godine, a prestao s radom u veljači 2017.

Vokalni ansambli: zborovi i pjevačke skupine

Nasuprot instrumentalnoj tamburaškoj glazbi, među hrvatskom zajednicom u Srijemu razvijena je i praksa njegovanja vokalnih oblika. Međutim, ove dvije forme supostoje u vrlo povezanom međusobnom odnosu. Što se tiče vokalnih skupina, postoji ženska vokalna skupina u okviru omladinskog tamburaškog orkestra HKPD „Tomislav“ u Golubincima, čiji sastav čine djevojke uglavnom srednjoškolske dobi. One svoj repertoar izvode *a cappella* ili uz pratnju orkestra. Petrovaradin u kojem nije očitovan naglasak na instrumentalnoj tamburaškoj praksi odlikuje se zato bogatom pjevačkom tradicijom. Početci se naziru u 20. stoljeću kada je znameniti glazbenik i skladatelj Stanislav Preprek (1900. – 1982.) iz Petrovaradina osnovao mješovito pjevačko društvo „Neven“. Kao nastavak te tradicije danas djeluje mješoviti zbor „Jelačić“ u Petrovaradinu. Osnovan 2004. godine, danas broji tridesetak članova te se smatra jedinim zborom u hrvatskoj zajednici koji njeguje polifono glazbeno stvaralaštvo, napose petrovaradinskih skladatelja. Kao svojevrsni ogranak zbora 2012. godine je osnovana i mješovita klapa s deset članova¹². Djeluje pod nazivom „Klapa Hrvatskog prosvjetnog društva ‘Jelačić’“, ili skraćeno „Klapa ‘Jelačić’“.

Glazba izvan formalnih okvira

Izuzev podataka o postojanju glazbe unutar oformljenih sastava i institucija, građa mi je ponudila i mogućnost glazbenu sferu smjestiti i u drugačiji aspekt – onaj koji se odnosi na neformalna druženja s naglaskom na spontanost izvedbe. To se danas uglavnom odnosi na privatna okupljanja koja rijetko prođu bez glazbe:

¹² Osam muških i dva ženska člana.

A isto, znamo se i ovdje okupit u bifeu. To taman tako dovoljno za nas, da ekipa koja dođe. I onda se stekne dojam kol'ko nam fali ta svirka, kol'ko ne znamo da stanemo da sviramo. (Pavle Perišić, Golubinci)

S obzirom na drugačiji način življenja, nekada se glazba mogla čuti jednostavno prolazeći mjestom: *Uvečer sedu na šoru momci i devojke i onda pevaju. To je milina. Sve su znale pevati divno. Ide pjesma kroz celo selo* (Ivan Koh, Sot). Ono što sam uspjela opaziti tijekom boravka u zajednici jest i slušanje hrvatskih izvođača popularne glazbe u neformalnom kontekstu, uz čije smo zvuke provodili zajednička večernja druženja.

Glazbeni repertoar

Glazbeni repertoar izvođačkih praksa razlikuje se s obzirom na žanr, mjesto izvođenja, prigode i okolnosti. Tamburaški sastavi tako vrlo često izvode instrumentalnu pratnju tradicijskim plesovima folklornih sekcija. Od hrvatskog repertoara tu se izdvajaju postavljene koreografije podneblja Velebita i Slavonije u HKC-u „Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice. Međutim, koreografiju koju u posljednje vrijeme najčešće izvode jest „Banat“, banatski plesovi i nadigravanja koje su kombinacija srpskih plesova s tog područja. Ondje također postoji i koreografija „Srem“ u izvedbi Hrvatskog kulturnog centra i Srpskog kulturno-umjetničkog društva, no ipak postoje međusobne razlike koje mi je opisao Bojan Kadar, voditelj tamošnje folklorne sekcije:

(...) različiti su koraci. Uopšte poznato je da kola u Hrvatskoj uglavnom kreću u levu stranu, dok u srpskoj kulturi većinom kreću u desnu. Mi ćemo krenuti na levu nogu, oni će krenuti na desnu.

On svoje znanje o folkloru redovito nadopunjava na Ljetnoj školi hrvatskog folkloru u Zadru koja se održava svako ljeto. Ondje ujedno i nabavlja notnu građu za glazbenike tamburaškoga sastava.

Što se tiče zasebnog vokalnog te vokalno-instrumentalnog tamburaškog repertoara, on je vrlo varijabilan i raznovrstan. U geografskom i regionalnom smislu proteže se od hrvatskog (koji obuhvaća uglavnom slavonske i dalmatinske pjesme)¹³, vojvođanskog¹⁴, srijemskog¹⁵ do srbijanskog¹⁶, bunjevačkog, dok je prema kazivanji-

¹³ Kao vrlo često izvođeni i slušani hrvatski izvođači izdvajaju se Miroslav Škoro (*Garavušo garava, Ne dirajte mi ravnicu*), Oliver Dragojević (*Cesarica, Kad mi dođeš ti*), Kićo Slabinac, „Najbolji hrvatski tamburaši“ kao nekadašnji „Zlatni dukati“ (*Glasna jasna*), Slavonske lole (*Kad procvatu jabuke*) i Vice Vukov.

¹⁴ Što se tiče konkretnih vojvođanskih pjesama u razgovorima su spomenute sljedeće: *Vojvođanska bajka* i *Vojvodino mati paorska* te repertoar Zvonka Bogdana (*Pred Senkinom kućom, Kraj jezera jedna kuća mala, Kolo igra tamburica svira, Kopa cura vinograd*).

¹⁵ *Srem, Srem, Srem, Divan je kićeni Srijem, I mi smo Srijemci.*

¹⁶ Od srbijanskih glazbenika navedeni su Merima Njegomir, Milan Prunić, Đorđe Marjanović, Duško Jakšić i sastav „Garavi sokak“.

ma mojih sugovornika žanrovski određen kao tradicijski¹⁷, narodni¹⁸, starogradski¹⁹, popularni²⁰ i crkveni repertoar te repertoar klasične glazbe koji podrazumijeva obrade za tamburaški orkestar²¹. Prema riječima Dubravke Čačić iz Golubinaca: (...) *imali smo i hrvatskog repertoara, a imali smo i ovako nekog sremačkog... ili narodne srpske i hrvatske. Bilo je i crkvenih duhovnih pesama.*

Izvornim glazbenim repertoarom ističe se Petrovaradin u kojem su tijekom 19. i 20. stoljeća živjeli i djelovali skladatelji Franjo Štefanović²², Ilija Okrugić „Sremac“²³ i Stanislav Preprek, koji su se afirmirali na području stvaralaštva svjetovne i duhovne glazbe.

S obzirom na to da je riječ o zajednici koja se poistovjećuje s katoličkom vjeroispovijesti, crkveni repertoar je gotovo jednak onomu diljem cijele Hrvatske²⁴. Uz to, veliki faktor predstavlja i činjenica da je zajednica vrlo usko povezana uz Crkvu:

Pa, s obzirom da je naša zajednica usko vezana uz Crkvu, nema nas mnogo i nakon svih tih dešavanja nekako nam je tamo bilo jedino utočište. I pri samoj toj Crkvi je nastala ideja da se osnuje hrvatsko kulturno-umjetničko društvo. (Anita Žanić, Golubinci)

Redovito postoji učestala orguljaška pratnja, no ipak, ono što je uočeno kao nešto što se u izvođačkome smislu ističe jest tamburaška duhovna glazba, odnosno izvedbe duhovnih pjesama u tamburaškim sastavima: U sklopu „Golubinačkih tamburaša“ svirali smo onu muziku pod misom. Mi bi obično svirali večernje, po crkvama u Sremu. (Pavle Peršić, Golubinci)

¹⁷ Već spomenuta pratnja tradicijskim plesovima.

¹⁸ Narodna popijevka *Hej mati, mati* u obradi skladatelja i pijanista Đure Rajkovića iz Petrovaradina te svojevrsna himna Petrovaradina *Ustani bane Jelačiću*.

¹⁹ *Jedno momče crna oka*.

²⁰ Kao „popularni“ određeni su prethodno navedeni hrvatski i srbijanski izvođači.

²¹ Sugovornik iz Golubinaca spomenuo je da tamošnji Omladinski tamburaški orkestar izvodi obrade djela J. S. Bacha i A. Dvořáka. Također, zbor „Jelačić“ u Petrovaradinu na svome repertoaru izvodi skladbe Franje Vilhara, Vatroslava Lisinskog, Franje Kuhača i Emila Cossetta.

²² Autor prve dječje opere *Šumska kraljica* iz 1919. godine. Naziv je dobila zato što djeca nose sve uloge u operi koja je namijenjena također dječjoj publici. Opera je postavljena u novosadskoj glazbenoj školi „Isidor Bajić“ 2013. godine u suradnji s Hrvatskom kulturno-umjetničkom udrugom „Jelačić“ iz Petrovaradina. Izvođači su povodom izvedbe ove opere gostovali u Osječkoj dječjem kazalištu „Branko Mihaljević“ (2015.) i u kazalištu „Trešnjava“ u Zagrebu (2016.). Uz učenike glazbene škole nastupio je kao zasebna točka i, tada aktivan, tamburaški orkestar iz Petrovaradina.

²³ *Milkina kuća, Jedan trenutak radosti, hiljadu dana žalosti, igrokaz s pjevanjem Saćurica i Šubara*.

²⁴ *Milost, Amazing Grace, Tebe Boga hvalimo*; božićni repertoar: *Svim na zemlji, Jaganjče Božji, Ustajte pastiri na Betlemskoj gori, Ajmo svi Betlemu u radosni ovaj čas, Na tom mladom ljetu, Narodi nam se, U to vrijeme godišta, Svim na zemlji mir veselje, Djetešce nam se rodilo, Radujte se narodi, Veselje ti navješćujem, Tri kralja jahahu, Oj pastiri, O Betleme, grade slavni, Tiha noć, Dvorani neba, Poslan anđeo Gabriel, Ptičice lijepo pjevaju, Raduje se grad Nazaret, Zdravo budi Marijo, prejasna zornice, Srca gore, evo zore, Padaj s neba roso sveta, O Marijo, ti sjajna zornice; Lijepa si lijepa, o Djevo Marijo*.

Osim u Crkvi, pjevalo se i prilikom blagoslova kuća. Jedan od sugovornika spomenuo je i Badnje ophode u Srijemskoj Mitrovici, takozvani običaj *Betlemaša*, glazbeno-scenski prikaz tri kralja kojeg vodi već spomenuti voditelj folklorne sekcije Bojan Kadar te u sklopu kojeg se pjevaju i božićne pjesme. Obilazak kuća obavlja se na Badnju večer pred polnoćku:

Betlemaški scenski nastup ... Između nastupa tih tri kralja ide božićna pesma, i na kraju dolazi đavo koji improvizira i šali se sa ukućanima, uzima sve sa stola šta se nađe i uzima darove. Danas uvode i petog člana, to je pomoćnik đavla. (Edi Tajm, Srijemska Mitrovica)

U Petrovaradinu se na Badnjak održavaju ophodi kuća bez organiziranih glazbeno-scenskih prikaza kao što je to slučaj u Srijemskoj Mitrovici, no glazba se svakako pojavljuje. Tako se Vladimir Kamaš prisjeća kako je tamburaška sekcija HKPD-a „Jelačić“ svirala na takvim ophodima:

Na Badnjak smo recimo išli svake godine obavezno. Odabrali smo tako desetak kuća i pred polnoćku smo svirali te božićne pesme. Čak smo onda posle i malo na polnoćki svirali „Tihu noć“ na tamburi. Bilo je to dosta prihvaćeno od naših drugara.

Izvedbene prakse

Nakon što je pažnja pridana glazbenim subjektima i objektima, valja se osvrnuti i na prostor i vrijeme, to jest, mjesta i prigode na kojima glazba živi. Mnogobrojna su formalno organizirana događanja u Srijemu na kojima glazba postoji u smislu postojanja kroz prizme aktivnog sudjelovanja s jedne, i pasivne recepcije s druge strane. Prvenstveno, svako istraženo hrvatsko društvo jednom godišnje bude domaćinom Godišnjeg koncerta. Zatim, od festivala su izdvojeni *Vojvodanske zlatne žice*, *Zlatna tamburica* i *Tamburica FEST*²⁵ u Novom Sadu; *Festival velikih tamburaških orkestara* u Rumi²⁶, *Srem Folk Fest* u Srijemskoj Mitrovici²⁷, festival dječjeg folkloru *Djeca su ukras svijeta* u Tavankutu²⁸ te festival vina pod nazivom *Interfest*. Brojne su i manifestacije koje se organiziraju povodom različitih slavlja: za proslavu dana pojedinih svetaca (*kirbaj*), zatim rođendana, krštenja, imendana i poklada. Česte su i svirke

²⁵ Festival se održava u lipnju, počevši od 2008. godine.

²⁶ Ovaj festival revijalnog karaktera održava se od 1964. godine.

²⁷ *Srem Folk Fest* prvi puta je održan 2004. godine. Kao glavni cilj Festivala navodi se: „(...) njegovanje i promoviranje kulture i tradicije svih naroda svijeta pjesmom, igrom, muzikom i kostimimima građanima i turistima Srijemske Mitrovice. Svakako da je to prilika i da se postojeća folklorna kulturna društva na lokalnoj razini predstave i upoznaju sve prisutne sa svojom kulturnom baštinom“ (Divljak 2017).

²⁸ Festival dječjeg folkloru i stvaralaštva *Djeca su ukras svijeta* održava se od 1995. godine. <http://www.zkvh.org.rs/index.php/component/jem/event/1167-djeca-su-ukras-svijeta-u-tavankutu> (Dulić Mészáros, 2016).

na svadbama, berbama grožđa, prilikom svinjokolja, održavanja likovnih kolonija²⁹ te povodom katoličkih blagdana kao što su Uskrs, Sveti Nikola i Božić. Neke od konkretnih manifestacija koje su sugovornici istaknuli kao bitne jesu *Divan je kićeni Srijem* u mjestu Nijemci³⁰, manifestacija *Srijemci Srijemu* koja se svake godine održava u drugom mjestu³¹. Mnogi nastupi uključuju gostovanja u drugim mjestima, gradovima pa čak i državama. Udruge iz Srijemske Mitrovice i Golubinaca tako se ponose nastupom u koncertnoj dvorani „Vatroslav Lisinski“ u Zagrebu 2003. godine, povodom obilježavanja koncerta naslovljenog *Srijem Hrvatskoj*. Također, povodom dvadesete obljetnice postojanja, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata organizirala je 16. listopada 2011. godine svečani koncert *Srijemci Hrvatskoj*, također održan u KDVL u Zagrebu. Od smotri, spomenute su hrvatske Vinkovačke jeseni i Đakovački vezovi³².

Premda je u ovom radu naglasak stavljen na suvremenost, svakako valja spomenuti i važan dio glazbenih okupljanja iz prošlosti. Riječ je o *igrankama*, glazbenim zabavama kojih su se prisjetili gotovo svi moji sugovornici starije generacije. *Igranke* bi počinjale u nedjeljnim popodnevni satima, a nastavljale se u kasnijim večernjim. Što se tiče glazbenog repertoara koji se izvodio na znamenitim srijemskim *igrankama*, on je, kao što i sam naziv upućuje, uglavnom bio namijenjen kao pratnja plesovima, „igrami“. O plesovima koji su se izvodili saznala sam od sugovornika iz Sota, Šida, Golubinaca i Petrovaradina, a oni su sljedeći: *zurka*, *moravac*, *valcer*, *tango*, *razna kola* i mađarski *čardaš*. Vrlo živopisnu predodžbu o *igrankama* prenio mi je Pavao Sklenar iz Šida, rođen u Sotu:

A ono kako ih ja vidim, u Sotu, to je funkcioniralo do tamo negde 1970., 1975. Održavale su se u Seoskom domu kulture, gde se moglo skupiti veće društvo. Odigravale su se nedeljom u popodnevni satima, negde od 15 do 18 popodnevni deo. A onda od 19 do 22 časova večernji deo. U toj pauzi se išlo doma večerati, i onda opet. U 22 se ide kući, nema da se ostane duže. A

²⁹ *Likovna kolonija je skup slikara koji dobiju materijal potreban za slikanje, a imaju obavezu da dostave par slika. U Golubincima to traje sedam dana.* (Pavle Peršić, Golubinci)

³⁰ „Manifestacija *Divan je kićeni Srijem* je nastala, nakon mirne reintegracije okupiranog dijela RH, u okviru obilježavanja dana općine Nijemci koje se održavalo 15. svibnja. Od 2003. godine izlazi iz okvira obilježavanja dana općine Nijemci i prerasta u središnju manifestaciju za Srijem. Na taj način se ostvario cilj organizatora da to postane središnja manifestacija koja će povezivati Hrvate Srijemce s obje strane granice“ (<http://www.tz-opcinanijemci.hr/index.php/2015-03-02-22-06-45/divan-je-kiceni-srijem>).

³¹ Posljednja u nizu manifestacija, na kojoj sam i ja bila prisutna kao dio publike, održana je 16. rujna 2017. godine u Centru za kulturu u Staroj Pazovi. Domaćin je bilo Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo „Tomislav“ iz Golubinaca, u organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća uz potporu Zavoda za kulturu voždovskih Hrvata. Sudionici su bili članovi srijemskih udruga kulture s hrvatskim predznakom: HKPD „Matija Gubec“ Ruma, HKC „Srijem – Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice, HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina, HKD „Šid“ iz Šida, HKD „Ljuba“ iz Ljube, Društva hrvatske mladeži Zemuna iz Zemuna i Zajednice Hrvata Zemuna – knjižnica i čitaonica „Ilija Okrugić“ iz Zemuna te Hrvatska čitaonica „Fischer“, Surčin.

³² Na tim je smotrama sudjelovao HKC „Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice.

mama sedi na klupi i gleda šta radi ćerka. I onda ćerka ide sa mamom kući, a i momak je prati. Mama ide iza njih. E to je bilo tako ... tog se sećam. Na tim igrankama su svirali seoski tamburaški orkestri. Na jednoj od tih igranki sam i ja počeo... Ja sam učio tako da bi zamenio nekog momka koji je svirao, ali je hteo da igra s devojkom. Tako su te igranke meni ostale u sećanju. Tu se igralo zurka (...) moravac, to je neko kolo iz Srbije. Ali zurka je broj jedan bilo, to su svi plesali, nema da stanu. Bilo je 'ko će prvi da se umori, dal' tamburaši ili oni koji igraju, ko će koga da pobedi.

Premda igranke više nemaju svoj aktivni udio u glazbenom i zabavnom životu ovog područja, uspomene na njih još su uvijek vrlo žive. Upravo priče o prošlosti ispričane u sadašnjosti čine važan dio konstrukcije, kako suvremenosti, tako i prošlosti prezentirane danas.

Motivacije za bavljenje glazbom

Ono na što sam i sama nastojala staviti naglasak tijekom razgovora i cjelokupnog istraživanja jest pitanje motivacije pojedinaca i njihova afiniteta za bavljenje glazbom. Razloga je nekoliko, ali oni imaju vrlo mnogo dodirnih točaka u kazivanjima svih sugovornika. Prvi bi bio mogućnost putovanja i nastupa na različitim prigodama kojima se prezentira ono u što je uloženo mnogo vremena i truda. Tako Pavle Peršić iz Golubinaca objašnjava: *Bila je i želja za sviranjem, a i bila su ta dobra gostovanja i svugde je bilo dobro primljeno*; a Dejana Jelečanin iz Petrovaradina dodaje: *Pa se uvek i ponese tambura na putovanje. Uvek nekako ta tambura popravi atmosferu*. Dubravka Čaćić iz Golubinaca navodi svoja iskustva bavljenja glazbom:

S devet, deset godina sam ja počela da sviram tamburu. I bogami smo mi i putovali, i nastupali, i bilo nam je jako lepo. I tako se onda rodila ta ljubav, pa sam ja ušla u muzičku školu, pa sam završila i osnovnu, i srednju, i akademiju. Sve je krenulo od tambure u suštini.

Financijska sredstva za putovanja pribavljaju se putem natječaja, a pomoć se posredništvom društava dobiva i od matične države Hrvatske. Također, gostovanja su omogućena i dijelom putem donacija te dragovoljnih priloga članova Društava. Mogućnost putovanja većina je sugovornika navela upravo kao primarni razlog motiviranosti članova za glazbu. Sukladno tomu, kao vrlo značajni poticaj izdvajaju se nastupi kao umjetnički doživljaj, osobno iskustvo, ali i kao mogućnost prezentacije i stjecanja novih poznanstava. Uz to, društveni aspekt nikako nije zanemaren:

Bili smo ekipa. Jer jednostavno, mala je zajednica. Malo nas je i svi se međusobno poznajemo i dobri smo. A i to malo ljudi što je ostalo, devedesete godine su ih još i više zblížile jer su mogli računati samo jedni na druge. (Anita Zanić, Golubinci)

Kao prvotne ideje i zamisli oko osnutka Društava zapravo se naglašavaju namjere da se hrvatski živalj na ovome prostoru međusobno poveže. U jednom razgovoru je spomenut i strah od asimilacije u smislu da se ne zaboravi ono što je „njihovo“.

U kontekstu motivacije značajan je i odnos izvođač-publika, koji se isto tako može okarakterizirati kao vrst dijeljenja kulture. Na manifestacijama koje su prethodno navedene najveći dio publike čine članovi Društava i pripadnici hrvatske nacionalne zajednice koji teže njegovanju hrvatskoga melosa: *Jer kad vidimo da je njima drago, onda je nama još draže i onda nam je to i opuštenija svirka. Jer ljudi to tu prihvaćaju k'o nešto svoje.* (Anita Žanić, Golubinci)

Moji su sugovornici neprestano naglašavali svoju ljubav prema glazbi. Tako Bojan Kadar iz SM kazuje:

Folklor je jedna velika ljubav, jedno veliko prijateljstvo. Ustvari, drugi život. Ti nastupi te ispunjavaju i stičeš nova prijateljstva, nova poznanstva. Folklor je čudo; donese ti ono što nikad nekom ne bi doneo.

Tu ljubav mlađi uglavnom preuzimaju od svojih starijih, od obitelji i okoline u kojoj odrastaju. Time se može govoriti o prijenosu tradicije, bio on s jedne strane intencijski ili s druge pak neposredan. Strah od zaborava i potpune asimilacije postoje i u glazbenom djelovanju, čemu u prilog idu nastojanja za očuvanjem i daljnjim prenošenjem te hrvatske tradicije. No, kao problem gotovo svih posjećenih Društava navodi se nedovoljni broj zainteresiranih mladih.³³ Sugovornici iz Srijemske Mitrovice, Šida i Petrovaradina strahuju od, dugoročno gledano, mogućeg prekida s radom upravo radi sve manjeg broja članova mladih generacija.

Glazba kao simbol identiteta

Upustivši se prvotno u istraživanje fenomena glazbe, moram priznati da nisam imala dovoljno jasno formiranu percepciju o višeslojnosti identiteta koja se nameće ovim pitanjem. No, u svakom razgovoru pitanje identiteta i nacionalnosti pojavilo se kao neminovno. Hrvatska manjina koja živi i djeluje na već ionako izrazito multikulturalnom i multietničkom prostoru poseže za *markerima* svog identiteta u svrhu očuvanja vlastite autonomnosti i prezentacije. Glazbene prakse tako postaju jedan od markera identificiranja unutar heterogene skupine sastavljene od različitih etničkih pripadnja. U tom kontekstu, njegovanje glazbene kulture s hrvatskim predznakom unutar hrvatske manjinske zajednice u Srijemu odražava nastojanja očuvanja iste, u svrhu isticanja autonomnosti. Te inicijative, osim nacionalno pozitivnog življenja pojedinaca zasebno, očituju se i postojanjem već spomenutih hrvatskih udruga i društava unutar kojih je ovaj aspekt prepoznat izvođenjem i slušanjem hrvatskog glazbenog repertoara. Suradnja s matičnom zemljom te naglašavanje hrvatskih simbola kao što su nošnje prilikom nastupa ili tek poneki detalj na uniformama, tvore sliku s hrvatskom etiketom. Tako sugovornici naglašavaju:

Ovo je Hrvatski kulturni centar, hrvatski folklor. Bavimo se tim kao što se Ukrajinci bave kosačkim igrama, kao što se Mađari bave čardašom, tako se i mi bavimo našim. Da održavamo tradiciju i kulturu Hrvata u Sremu. Ne

³³ Iznimkom se smatra HKPD „Tomislav“ u Golubincima, u kojemu sam od sugovornika dobila informacije da su mladi vrlo zainteresirani za njegovanje tamošnje tamburaške tradicije.

samo u Sremu, kroz naše igre koje obuhvataju celokupan teritorij Hrvatske, da držimo i održavamo tu kulturu. Kao manjini u Srbiji, ono što je nas stalno držalo skupa su Crkva, veronauk, futbol i folklor. I odrastali smo tako, naša župa bila nam je druga kuća. I stvarno, ja kao klinac imam tog pozitivnog iskustva gde smo bili strašno vezani. Nažalost, tako je bilo pre. Sada je dece sve manje, moderna tehnika i tehnologija ih je odvušla od svega, nisu zainteresovani toliko za ta neka druženja. (...) Treba voleti svoje i poštovati tuđe. Ali i dalje živi taj nacionalni identitet, ovde 'ko god dolazi u župu i na folklor ni'ko se nije stideo. (Bojan Kadar, Srijemska Mitrovica)

Ali šteta što više ne sviram ovdje³⁴, jer ipak je ovo naše. Mi smo svi bili iz Petrovaradina i nekako nas je ta zajednica spajala. I sve je to bilo povezano sa Crkvom, tamo smo se vidali, pa bi ostajali pre i posle probe. Kad smo putovali u Hrvatskoj, dosta smo mladeži upoznali. I baš sam sada bila na Susretu hrvatske katoličke mladeži, do tad nisam znala da to postoji. I onda kad uđem u te hrvatske KUD-ove, vidiš šta sve tu postoji. Jer i mi kad nismo gostovali, mi smo bili pozivani od strane prijatelja tih. Dobro je da se održalo to prijateljstvo i komunikacija između nas. (Dejana Jelečanin, Petrovaradin)

Uglavnom ti stariji budu kojima to puno znači da se vidi. Sve što radimo, radimo za njih. Oseti se ta neka nota hrvatskog koju ljudi stariji vole. Oni imaju potrebu da se istaknu u tome, jer dugo se tu nije ništa dešavalo posle rata. Postali su željni svega toga, pa bar pokušamo njih pogodit. (Josip Dujčić, Srijemska Mitrovica)

Ipak, ne mogu se donositi objektivni zaključci o isključivoj jednoobraznosti fenomena. Upravo i radi same činjenice da je riječ o prostoru na kojem istodobno žive zajednice različitih etničkih pripadnosti te da glazba kao takva nikako ne postavlja nepomične granice, na terenu su uočene i poneke naznake identitetske dualnosti u glazbenom smislu. Neosporiva činjenica jest da se zajednica u tim društvima okupila iz nastale potrebe identifikiranja nakon okolnosti poslijeratnih zbivanja, no, govoreći o 2017. godini taj element više nije nužno primaran iz perspektive nekih od mojih sugovornika. Izdvojila sam kazivanja Laze Jovanovića i Anite Žanić iz Golubinaca koji su istaknuli:

Ovo je hrvatsko društvo, ali kao i u svakom društvu, nije nikome zabranjeno da dođe. Jako lepo funkcioniše, deca su međusobno, koje god da su nacije, pre svega drugari. Što je jako važno jer ih na taj način naučimo kako da žive jedni sa drugim. (Laza Jovanović)

U ovom Društvu članovi nisu samo pripadnici hrvatske zajednice. Jednostavno su članovi i sva deca koja žele da sviraju tamburu. I mislim da je to jako dobra stvar jer oni nisu pravili razliku i drugačija je atmosfera nego nakon 90-ih kada je taj orkestar morao da prestane sa radom jer su okolnosti bile takve. Sada je drugačija situacija i dosta se ljudi priključuje orkestru, bez obzira što

³⁴ Sugovornica misli na tamburaški orkestar koji više ne djeluje u Hrvatskoj kulturno-umjetničkoj udruzi „Jelačić“.

je to društvo sa hrvatskim predznakom. Jednostavno žele da učestvuju jer vide neki kvalitet u tome u pronalaze se u tome. (Anita Žanić)

Govoreći tako o identitetu, gotovo je kod svakog sugovornika on prepoznat kao trodimenzionalni: očitovan je na osobnoj, lokalnoj i nacionalnoj razini. Osobna razina predstavlja način na koji ljudi kroz glazbu identificiraju sebe kao individue te kako izražavaju ljubav prema njoj. Druga razina, ona lokalna, odnosi se na srijemsku regiju kao dio pokrajine Vojvodine u Republici Srbiji. To obuhvaća taj takozvani srijemski i vojvođanski glazbeni repertoar. Naposljetku, nacionalna razina postojeća je u konstruiranju hrvatskog identiteta izvan matične države.

Zaključak

Glazba, shvaćena kao fenomen koji pripada čovjeku u kontekstu aktivne interpretacije ili pasivne recepcije, živi unutar određenih skupina na različitim društvenim razinama. Na području Srijema glazbeni aspekti u hrvatskoj zajednici postoje kroz različite forme, oblike, lokalitete, percepcije i prezentacije. Naglaskom na čovjeka kao nositelja kulture glazbe, prihvaća se višeslojnost i raznolikost fenomena. Odmak od „čiste“ glazbene materije tako rezultira konotacijom antropološkog aspekta, čemu u prilog ide i sama metodologija istraživanja koja podrazumijeva razgovore, odnosno intervjue s članovima zajednice. Putem iskaza i kreiranih naracija sugovornika, glazba je predstavljena kao višedimenzionalni fenomen koji može označavati identitet, karakter, politički aspekt i društveno stanje.

Literatura i izvori:

- Abrahams, D. Roger. 1971. Personal Power and Social Restraint in the Definition of Folklore. U: *The Journal of American Folklore* 84 (331): 16-30.
- Bauman, Richard. 1971. Differential Identity and the Social Base of Folklore. U: *The Journal of American Folklore* 84 (331): 31-41.
- Ben-Amos, Dan. 1971. Toward Definition of Folklore in Context. U: *The Journal of American Folklore* 84 (33): 3-15.
- Čapo Žmegač, Jasna. 2002. *Srijemski Hrvati*. Zagreb: Durieux.
- Marošević, Grozdana. 1999. Paradigma folklorne glazbe u hrvatskoj etnomuzikologiji 1970-ih i 1980-ih. U: Naila Ceribašić i Grozdana Marošević (ur.). *Glazba, folklor i kultura*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko muzikološko društvo. 113-124.
- Divljak, Tamara. 2017. Četrnaesti „Srijem Folk Fest“. U: *Hrvatska riječ* (750) <http://www.zkvh.org.rs/index.php/vijesti/vijeti-iz-srbije/4302-cetrnaesti-srijem-folk-fest> (posjećeno 27. III. 2018.)
- Dulić Mészáros, Ljiljana. 2016. „Djeca su ukras svijeta“ u Tavankutu. *Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata* <http://www.zkvh.org.rs/index.php/component/jem/event/1167-djeca-su-ukras-svijeta-u-tavankutu> (posjećeno 27. III. 2018.)

Divan je kićeni Srijem. <http://www.tz-opcinanijemci.hr/index.php/2015-03-02-22-06-45/divan-je-kiceni-srijem>

Žužić, Zlatko. 2011. Proslavljena 20. obljetnica Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata. *Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata* <http://www.zkvh.org.rs/index.php/vijesti/vijesti-iz-zajednice/819-proslavljena-20-obljetnica-zajednice-protjeranih-hrvata-iz-srijema-bake-i-banata> (posjećeno 27. III. 2018.)

Popis kazivača:

Sot:

Stevo Jaščur, rođ. 1956.

Ivan Koh, rođ. 1939.

Anka Koh, rođ. 1936.

Šid:

Pavao Sklenar, rođ. 1945.

Golubinci:

Laza Jovanović, rođ. 1955.

Pavle Peršić, rođ. 1947.

Dubravka Čačić, rođ. 1989.

Anita Žanić, rođ. 1988.

Petrovaradin:

Jerka Deman, rođ. 1942.

Vesna Melvinger, rođ. 1946.

Petar Pifat, rođ. 1982.

Vladimir Kamaš, rođ. 1949.

Dejana Jelečanin, rođ. 1999.

Srijemska Mitrovica:

Bojan Kadar, rođ. 1988.

Edi Tajm, rođ. 1987.

Igor Lamešić, rođ. 1996.

Josip Dujčić, rođ. 1990.

Summary

Aspects of the contemporary music life of the Croats in Srijem

The author presents the aspects of musical life in the Croatian community in the area of Srijem (Golubinci, Petrovaradin, Sot, Sremska Mitrovica and Sid). The aim of the paper is to present a constructed narrative on music in this area, based on the telling of the interviewees involved in the various contexts of the musical existence. Collaborators are considered as ethnographic subjects of research, perceived as equally important to the ethnographic object, i.e. the topic of research. Ethno musicological endeavors are thus extended by the prism of anthropological. Accordingly, music as such is understood as a kind of symbol of the identity of individuals, but also of their community.

Key words: musical life, Srijem, Croatian community